
Korrespondancen mellem Rued Langgaard og Launy Grøndahl 1935-51

Ved Bendt Viinholt Nielsen

Publiceret oktober 2002 på Internet (www.langgaard.dk/litt/om/RL-LG-breve.pdf)

Indledning

Nedenfor gengives den komplette korrespondance mellem komponisten Rued Langgaard (1893-1952) og kapelmester og komponist Launy Grøndahl (1886-1960), sådan som den er bevaret i Rued Langgaards Privatarkiv i Håndskriftafdelingen på Det Kongelige Bibliotek i København (under signaturen Utilg. 554,6).

Samlingen omfatter 33 breve og postkort, og mærkelig nok er korrespondancen både den ene og den anden vej endt i Langgaards privatarkiv. Man må formode, at brevene fra Langgaard, efter Grøndahls død, er blevet overdraget til Langgaards enke, Constance Langgaard. Hun indleverede materialet til biblioteket i 1968, året før hun døde. At det ikke bare er Langgaards koncepter, vi har for os, fremgår af, at flere af Langgaard-brevene rummer notater og understregninger i Grøndahls hånd. Desværre er det en åbenlyst ukomplet samling. Der refereres til breve, som ikke foreligger, og der er en påfaldende mangel på materiale fra årene 1945, 1946 og 1948.

Arkiverne rummer Langgaards omfattende envejskommunikation med Statsradiofonien og andre institutioner i musiklivet, men brevvekslingen med Grøndahl er den eneste længerevarende korrespondance af mere personlig art, som for tiden kendes.

Langgaard og den syv år ældre Grøndahl kendte hinanden fra i hvert fald midten af 1920'erne, hvor de begge havde tilknytning til kredsens omkring Unge Tonekunstneres Selskab (Grøndahl var formand 1924-25). Grøndahl var kapelmester for Radio-Orkestret fra starten i 1925, men vi skal 10 år frem, til 29. maj 1935, før han første gang spillede Langgaard - det er den opførelse, der referes til i det første brev nedenfor. Gennem årene blev det til utallige radioopførelser af Langgaard-værker, herunder uopførelser af symfoni nr. 5, 9 og 10, *Antikrist* (uddrag), *Endens Tid*, *Angelus* og *Interdikt*. Der var tale om direkte studieopførelser uden publikum, og i enkelte tilfælde om optagelser på stålband (som ikke længere eksisterer). Grøndahl dirigerede endvidere *Drapa*, symfoni nr. 2, 4 og 6, de to sidstnævnte også på Torsdagskoncert. *Sfinx* opførte han mere end 20 gange og i krigsårene var mellemsatserne af symfoni nr. 9 fast på orkestrets repertoire. Også efter Langgaards død tog Launy Grøndahl hans værker på programmet. I 1956 gik Grøndahl på pension, og noget af det sidste, han skal have sagt til orkestret, var: "Glem ikke Langgaard". Både i 1957 og 1958 havde han lejlighed til som 'gæstedirigent' at opføre værker af Langgaard, bl.a. symfoni nr. 6 (1958).

Langgaards forhold til institutionen Statsradiofonien var af ambivalent karakter. På den ene side synes han aldrig, der blev spillet nok af hans musik radioen, og på en anden side var Statsradiofonien den eneste af musiklivets institutioner, der faktisk viste ham interesse. Efter 1933 var der ingen koncertopførelser af Langgaards musik med undtagelse af den orgelmusik, han selv ved yderst sjældne lejligheder fremførte – og så de få ting, som kom på torsdagskoncert. Men Langgaard var glad for studieopførelserne og indsendte næsten alle sine større

kompositioner som programforslag til radioen. Han vænnede sig dog aldrig til, at hans "mesterværker" skulle vurderes af bureaukrater for at slippe gennem nåleøjet, og det var som en rød klud for ham hver gang, han modtog den fortrykte standardformular med den altid ubegrundede meddelelse om, at dette eller hint værk "ikke vil kunne finde Anvendelse ved Udsendelserne". Langgaards reaktion er velkendt: Ofte sendte han skrivelsen tilbage med sarkastiske kommentarer, eller han nægtede at modtage returforsendelserne med sine partiturer, således at de gik tilbage til Statsradiofonien, hvor man efterhånden rent rutinemæssigt anbragte dem i nodebiblioteket.

I alt dette var Grøndahl et lyspunkt for Langgaard; de respekterede hinanden og Grøndahl kunne åbenbart i en vis udstrækning – uden om 'censuren' – bestemme, hvilke værker, han ville dirigere. Korrespondancen viser, at der med årene udviklede sig et venskabeligt og fortroligt forhold mellem Langgaard og Grøndahl - med fruer.

Bendt Viinholt Nielsen, juni 2001

Langgaard til Grøndahl 1.6.1935

Bredgade 58. 1 Juni 35

Kære Hr Kapelmester Grøndahl.

Maa jeg have Lov til at sige Dem min varmeste Tak for sidst. Jeg hørte Symfonien¹ om Aftenen i Radio, og det var en stor Glæde for mig at høre hvordan saa at sige alle Orkesterstemmerne trængte igennem i Højtaleren.

Jeg ringede forleden til det opgivne Telefonnummer et par Gange, men der var stadig optaget.

Endnu en Gang Tak.

Deres ærbødige

Rued Langgaard

Langgaard til Grøndahl 28.12.1937

København. d. 28/12 1937

Hr. Kapelmester L. Grøndahl.

Da jeg efter venligst Ordre fra Musikchefen af Statsradiofoniens Portier blev henvist til at kun at maatte høre Symfonien² i Statsradiofoniens Solistværelse, og saaledes blev afskaaret fra personligt at takke Dem og Orkestret oppe i Salen som ellers, tillader jeg mig paa denne Maade, at udtale min Tak for den smukke karakterfulde Udførelse, som helt igennem, efter min Mening, lød klart og rigtigt i Radioapparatet.

Deres

Rued Langgaard

¹ Symfoni nr. 6 blev opført 29.5.1935 som studieopførelse i "Stærekassen".

² Symfoni nr. 6, studieopført 28.12.1937.

Langgaard til Grøndahl [1939]

[Udateret]

Hr kapelmester L. Grøndahl,

Tak for den stemningsfulde Udførelse af "Løvfald".³ Der var noget over Orkestrets Udførelse af Symfonien som i den Grad mindede mig om Orkestrets fine Rhytmik i gamle Dage under Nikisch i Gewandhaus.

Med Højagtelse

Rued Langgaard

Grøndahl til Langgaard 28.12.1939

[Adressat på kuvert:] Komponisten Hr. Rud Langgaard, Cort Adelersgade 5, K.

[Udat. Poststempelt 28.12.1939]

Holbergsgade 11.

Kære Rud Langgaard.

Mon De har faaet Meddelelse om, at jeg ved min Torsdagskoncert i Februar spiller Deres "Løvfald"?⁴ Ialfald ved jeg at jeg personlig efter Opførelsen sidste Gang sagde til Dem at jeg ønskede det. Baade Orkestermedlemmerne og jeg fandt Deres Værk saa fremragende at hver een af Musikerne jo syntes at min Ide var glimrende. Om Deres Symfoni er et Mesterværk vil Tiden maaske fastslaa, men at den er en Mesters Værk er vi enige om - saa højt ragende op over alt det Smaakravt som i Tiden "frembringes" herhjemme. Jeg tror vi skal faa en Opførelse som vil gøre Dem Glæde, selv har jeg forlængst begyndt et indgaaende Studium af Symfonien og Prøver faar vi nok af.

Med venligst Hilsen

Deres

Launy Grøndahl

Langgaard til Grøndahl ca. 1.1.1940

[Udat. Nytår 1940]

Kære Hr. Kapelmester Grøndahl!

Tak for Dres Brev og for det glædelige Budskab! Deres Opførelse af Symfonien staar jeg endnu i frisk Minde. Jeg har sjældent hørt en saa udmærket Opførelse af Symfonien og det kan jeg jo takke Dem og Orkestret for. Iøvrigt hørte jeg noget om Sfinx i Studiet nu i December, men det blev altsaa ikke til noget. At De og Orkestret finder at mit Arbejde [er] en Mesters Værk lyder meget smigrende, og det er jeg stolt af! Men - naa ja, det kan jeg maaske altid "tale" om. Men jeg er meget glad over at De synes det. Gustav Helsted spurgte mig i sin Tid (1916) i Anledning af Symfonien "om jeg vilde begaa Selvmord"? Formodentlig mente han "Indholdet" i Symfonien set fra en Organists Standpunkt! Ja jeg ved ikke hvad han mente!! Endnu en Gang Tak til Dem (og Orkestret) og fordi De vilde fremføre den ved Torsdagskoncerten!

Rued Langgaard.

³ Symfoni nr. 4, studieopført 12.4.1939.

⁴ Torsdagskoncert 22.2.1940.

P.S. Jeg sidder i disse Dage og ser paa den hos Vilh. Hansen trykte Udgave af min 7 Symfoni NB.

Langgaard til Grøndahl 13.1.1941

Ribe, Gravsgade 177
d. 13 Jan 41

Kære Hr. Grøndahl!

Skal Folk spise Middag sammen for at faa Musen frem? Særligt spændende er her jo ikke i Ribe Stift [-] det skulde da være Landsbyerne Raasted[,] Gram og Herregaarden Risager!

Jeg foretrækker derfor som altid at gaa paa Jagt efter Musen i hvert Fald min Muse. Men hvor er hun? Ikke i Radioen, og Folk skal jo ogsaa have Tid til at hvile ud efter Antikrist.⁵ Og selv om Musen endelig er i Hælene paa mig, hvad nytter det saa? "Unzeitgemäss"!⁶ Der er gaaet Inflation i alting, og vor Styrke bestaar jo i - "at haabe"! Og iøvrigt ligger der jo ogsaa i Radioen en Symfoni "Ved Tordenskjold - ["]⁷ for ikke at sige "ved Daarekisten"!

De forstaar jo sikkert at jeg er henrykt over at være indespæret i Ribe Domkirke og spærret ude fra Radioen!

Med ærbødig Hilsen
Rued Langgaard

Langgaard til Grøndahl 26.4.1941

Ribe d. 26/4 41.

Kære Hr. Grøndahl!

Netop hjemkommen iler jeg straks atter at sende min hjerteligste Tak for den prægtige udførelse.⁸

Bladene i Vestjylland er skønt enige om at Transmissionen gik fortrinligt igennem. Ogsaa Folmer Jensens fine spil berømmes. Det er jo en "farlig" Symfoni. De samme Intervalforhold med størst Toneartsslægtsskabsforhold gennemføres i alle Tonearter f Ex. c g a - peger for Øret mod c f a eller d g h e- b - peger mod a f eller h - dis o.s.v. Men kan Øret opfatte dette eller andet end blot Disharmoni og evig Bevægelse og Sprængning igennem lyse tomme Sale. - Gud raader os alle! Hils Orkestret. Jeg tager alle og alene[?] under Armen over paa d' Angleterre [-] men Gud! Selskaber kan jo enhver lave

Endnu en Gang Tak til alle!

Deres
Rued Langgaard

⁵ Opført i uddrag 22.5.1940 med Grøndahl som dirigent.

⁶ unzeitgemäss: "utidssvarende"

⁷ Symfoni nr. 7

⁸ I serien "Vor Tids danske Komponister" opførte Radio-Orkestret 24.4.1941 RLs *Sfinx* og symfoni nr. 6 som studieopførelse, og Anna Hagen og Folmer Jensen fremførte en afdeling sange med klaver. RL var åbenbart taget fra Ribe for at overvære koncerten.

Langgaard til Grøndahl 28.7.1941

p.t. Troense. Taasinge. D 28 Juli [1941]

Kære Hr. Kapelmester!

Netop lige nu hørte jeg Sfinx i et udmærket Apparat, og jeg skynder mig at meddele mit Indtryk samtidig med min Tak for at De tog den frem igen fra Glemselens Skød. - Den klang aldeles stemningsfuldt og Tempoet var udmærket, maaske dog lidt for langsomt; kun synes jeg at man gennemgaaende ikke hørte den melodiførende Stemme i Violinerne tilstrækkeligt i Apparatet, men mon det ikke ligger i Opstillingen? Det var imidlertid dejligt for mig at høre den igen og Tak rigtigt Tak for det! og til Orkestret! Saa smukt Celloerne spillede, og saa smukt De førte Orkestret. Mon jeg ogsaa maa glæde mig til noget i Vinter? Jeg tænker tidt paa den klare Udførelse af Det Himmelrivende. Hvorledes med Nattestormen??⁹ Endnu engang Tak!

Deres heng

Rued Langgaard

[I margenen:] Jeg beder Dem bringe Cellisterne og Trompeterne Tak og Hilsen for Slutningsstroferne!

Langgaard til Grøndahl 12.8.1942

Ribe d. 12 Aug. [1942] efter Opførelsen!

Kære Hr Grøndahl

Jeg har lige hørt "Sfinx" i (hos) Landsretssagfører Pontoppidans udmærkede Radio, og skynder mig at sige Dem hjertelig Tak fordi De spillede den, og - ikke mindst - for den fortrinlige Udførelse - en Tak som ogsaa gælder Orkestret! Hvor udmærket fik De denne Gang alle Melodistemmerne [og] Hovedstemmerne frem - i Radioen. Det var en stor Glæde i min Ribe-Tilværelse hvor jo alting er Fortid.

Tak til Dem og til Orkestret.

Deres

Rued Langgaard.

Hvor kan det være at De blev interviewet netop i Ribe Stift-Tidende? Ja det er god Musik det kommer an paa!

Langgaard til Grøndahl 1.5.1943

Kære Hr. Grøndahl!

Hvor kan De udholde at sidde i Holbergsgade i den eftertonende Helligdagsuddødthed dér hvor jeg sad saa mange Aar - og i min Fortvivlelse skrev og skrev Sfinx - allerede 1909. - Tak for den gigantiske Udførelse.¹⁰ Den Piccolofløite med det "allerhøjeste" B¹¹ - som en uudholdelig Tilværelse "som evig evig varer ved" - ikke just "det uudslukkelige"!

Diocésset: Ribe er øde [fodnote: (ihvert Fald bureaukratisk!)](trods vestjydsk Orkester) det nytter intet at jeg vilde fare rundt i Stiftet fra Esbjerg til Raasted og Gram (Byerne altsaa!) - nej saa hellere komp. en Kvartet for 4 Kontrabastubaer!

Jeg siger nu som Kundry i Parsifal: "Schlafen!"

Endnu en Gang Tak og til Lykke med Fagotkoncerten! Hils Orkestret[,] det [der?] for frem som den Spiller jeg ikke vil nævne[?] - alt var storslaaet spillet.

⁹ *Nattestormen* for solo, mandskor og orkester, senere indlemmet i Symfoni nr. 15.

¹⁰ Studieopførelse 30.4.1943

¹¹ RL havde i 1939 føjet piccolofløjtte og bækken til instrumentationen.

Deres
Rued Langgaard
Ribe 1 Maj 43.
[I margenen:] De skriver nok om Prøverne?¹²

Langgaard til Grøndahl 27.10.1943

Kære Launy Grøndahl!

Tak for Brevet - . Ja Fanden er løs i Laxegade eller i Ribe!

Skal det nu igen være Pigen med Svovlstikkerne? Jeg synes De er lovlig haard mod mine "Bearbejdelser". Hvem kan skrive en saadan Ouverture nutildags, det skulde lige være mig. Tror I det er min [...ulæseligt ord] at lave om paa Gade! Nej for Fanden. Men der manglede noget, og naar jeg kan skrive det saa skrev jeg det.¹³

Men I vil jo hellere have Stene for Brød, saa giv mig blot Brødet i Hovedet saa kan I selv beholde Stenene. -

Det var raar De synes om Koret. Vi er nu 10-14 Stk. men maaske jeg skulde stille Koret højere op mod Mikrofonen.

Med venlig Hilsen.

Deres heng

Rued Langgaard.

Ribe 27/10 43

Hvorfor spiller I mig ikke ved Torsdagskoncert?? Er jeg for ung med mine 50 Aar??

Langgaard til Grøndahl 8.12.1943

Ribe 8/12 43

Kære Herr Grøndahl!

Desværre har forskelligt hindret mig i at skrive før om Dagmar-Symfonien.¹⁴ Det var en pragtfuld Udførelse fra alles Side! Tak til Dem og Orkestret. Jeg komponerer stadigvæk, men til hvad Nytte? Ak, hvorfor spiller I mig saa sjældent. En Violinkoncert er omtrent færdig, men det er vel haabløst at sende den til Radioen? De sidste Værker jeg sendte (for en Maaned siden) "Epilog til Den gyldne Legende" - samt "Endens Tid" begge for Soli Kor og Orkester, har jeg intet hørt om, aner ikke, om de er modtaget.

Naa mine private Sorger burde jeg ikke udbrede mig om. Alt er lyst og herligt!

Deres hengivne

Rued Langgaard

Langgaard til Grøndahl 24.1.1944

Ribe d 24/1 44

Kære Herr Grøndahl!

¹² Symfoni nr. 9 skulle uropføres 31.5.1943. RL tog fra Ribe for at overvære indstudering og studieopførelse.

¹³ RLs bearbejdelse af Gades *Korsfarerne*.

¹⁴ Sats 2 og 3 udsendt 28.8. og 30.11.1943.

Først hjertelig Tak for Deres glædelige Brev og Meddelelsen om "Sfinx" paa Torsdag. Dagmar-opførelsen sidst var som sædvanlig meget smuk, (dog kniber det lidt med at høre Klokkerne). Deres Begejstring for "Endens Tid" glædede mig overordentlig meget. Desværre er Stemmerne til Forspillet gaaet ad undas - en Gang i Sengeløse (1928) var jeg ved at opgive Ævret og derfor smed jeg disse Stemmer tillige med en Bunke af mine andre Manuskripter i Affaldsbunken! Et Klaverudtog til "Endens Tid" har jeg dog bevaret delvis.

Skade at Afbrydelsen forleden hindrede mig i at høre Deres Opførelse af Gades 6te!¹⁵ Men Schumanns første Del hørte jeg da. Var det ikke lovligt langsomt Tempo Pianistinden exellerede i? (Det lyder iøvrigt pokkers tørt med den Mangel paa klingende Pedal!) - At Radioen returnerede mig Gades "Bertran de Born" samtidig med at man sagde at man vil spille den, forstod jeg ikke. Den klinger jo godt!! Og det gør ogsaa min Version af Gades Korsfarerkor, som jeg var saa "uartig" at returnere til Radioen. Min 8 Symfoni ("Som Solopgang naar Solen er begravet" Johs Jørgensen) fik jeg Retur fra Radioen! Hvorledes egentlig med det Brudstykke af min Kirkeopera "Antikrist" hvortil Radioen jo har Materiale? - En Violinkoncert - har jeg længe instrumenteret paa (siden i Sommer) men jeg gider ikke fortsætte med det, sende ind og faa Retur. Jeg har tilskrevet Herr Otto Fessel¹⁶ om Violinkoncerten. x)

Iøvrigt er jeg ganske i vildrede om min fremtidige Kompositionsvirksomhed, komp. en Dronning Dagmar-Opera med Tekst af Ribe Digteren Jørgen Bukdahl (Askov Højskole) er jo muligt, [men] den Musik jeg nu skriver, vil jo sikkert strande paa Musikcensuren (hvorfor faar vi f. Eks. ikke Dronning Dagmar-Symfonien ved en Torsdagskoncert?) (Siegfried Salomon har jo ogsaa en uopført Dronning Dagmar Opera i det kgl Teaters Arkiv.) - Mine Helaftens-orgeldramaer kan jeg ikke faa trykt (i Samf til Udg af dansk Musik) mine talrige komp og 9 Symfonier kan først opføres ad Aare, saa jeg kan jo godt opgive at komponere mere, mine Dirigentevner begrades, eller overanstreges paa Domkoret her! Desuden har jeg læst for meget, 10 Aars (1926-36) Studier til Omforandringer af Teksten til min Opera Antikrist, som skulde passe til den foreliggende Musik. Den første Tekst vilde det kgl Teater (1923) ikke acceptere. Jeg forstaar nu helt og holdent Ordet "Acèdia"! - ikke mindst her i Pærekøbing (hvor Orglet ganske vist er stort og skønt!) Endnu en Gang Tak for deres kærkomne Brev. Min Kone hilser mange Gange ligesom

Deres hengivne
Rued Langgaard

x) Netop nu har han svaret mig. Jeg beder Dem takke Hr. Fessel.

Langgaard til Grøndahl 3.2.1944

Kære Her[r] Grøndahl!

Mine varmeste Tak for forleden.¹⁷ Den kan simpelthen ikke spilles bedre! (baade dirigeres og spilles!). Og i Sammenligning hermed er det jo blot en Ubetydelighed at jeg gerne vil høre 1ste Obo, 1ste Horn og Clarinetter Side 15, 16 lidt tydeligere i Radioapparatet. Som Helhed var det en skøn Opførelse, som mindede mig helt om Uropførelsen i Berlin 1913 med Max Fiedler og det filharmoniske Orkester! Endnu en Gang Tak til alle, specielt til Dem og Koncertmesteren.

Deres heng
Rued Langgaard
Ribe 3 Febr. 44

¹⁵ Af militære grunde blev radiotransmissionerne om aftenen ofte pludselig afbrudt.

¹⁶ Orkestrets 1. koncertmester.

¹⁷ Udsendelse af *Sfinx* 1.2.1944.

Grøndahl til Langgaard 23.3.1944

[Postkort adresseret til:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard, Ribe

22-3 44.

Kære Mester,

Jeg hørte Koret i Søndags og maa sige at det klang saa fyldigt, som om det var meget større, det faar De sikkert fornøjelse af! Dog maa det ikke komme nærmere til Mikrofonen, jeg synes altid at Klangen bliver bedre med en god Afstand. Orgelspillet klang ogsaa meget smukt og klangligt meget afvekslende.

Venligste Hilsener fra Deres

Launy Grøndahl x)

x) Kapelmester ved Statsradiofonien [!]

Langgaard til Grøndahl maj 1944

Kære Herr Grøndahl

Tak for hver Gang De opfører Sfinx!¹⁸ Denne Fin de siecle-Røst fra Graven. Denne Gang opfangede jeg nemlig kun dybe Toner, Violinen slap væk i Æteren som en Ballon! Forbandet Violin! Altsaa: atter paa vild Fart ud i Himmerummet efter Violinen og dér spærrer Bomberne! Violin! Violin! Et Kongerige for Violin helst uden Eddike, Malurt[,] Lus og Krokediller. Tak igen!

De kan tro jeg soler mig i Skyer, Blæst og Vand - - -

Deres heng

Rued Langgaard

Ribe d Maj 1944

Langgaard til Grøndahl 7.11.1944

En mere stormomsust Sengetilværelse end min, skal man vist lede længe efter. Men det siger maaske alle om sig selv - !

Inspireret af den forestaaende Opførelse af Endens Tid, fik jeg endelig Lyst til at komponere den rigtige Slutning (ellers var det ikke blevet til noget!) og det lykkedes mig at skrive den mere i Sengen end oppe - og stadig med det "opmuntrende" Spørgsmaal for mig: naturligvis er det forgæves fordi Stemmerne vel er udskrevet[.] Og naturligvis fik jeg Ret heri. Magister Bruun skrev forleden, at man foretrækker Partituret uden ny Slutning. Men det er nu saadan, at Endens Tid til vinde uhyre ved den nye Slutning -

Undskyld Blyanten men jeg gider ikke staa op mere undtagen til [overstreget: Søndagstjenesten] de faa Tjenester. Jeg har haft al for megen Modgang i min Kunstnergerning som begyndte 1908 med min første Symfoni. ^{x)}

Venlig Hilsen

Rued Langgaard

Ribe d. 7/11 44.

¹⁸ Opført 4.5.(?) og 24.5.(?)1944

x) opført 1913 i Berlin (100 Mand). Læs om den i Leksikonerne

[I margenen:] Hils Kai Aage [Bruun] og sig at jeg tager min Udtryksmåde tilbage!
[på bagsiden:] Tak for Schumann-Symfonien. Det var meget smukt, men Instrumentationen er jo lidt haard! Ak, min Violinkoncert - - - henrivende Ddur - - - Øresund... 1890....

Langgaard til Grøndahl 5.10.1944

[Postkort forestillende "Riberhus Anno 1651"]

Kære Kapelmester.

Atter maa jeg gribe til Pennen og takke Dem! Det var en aldeles pragtfuld Udførelse af Sfinx!¹⁹

Deres hengivne

Rued Langgaard

5 October 1944

P.S. Har man opgivet Endens Tid???

Langgaard til Grøndahl 1.12.1944

[Postkort forestillende "Ribe. Nat"]

Kære Herr Grøndahl!

Hvis De gider og har Tid, saa hør min Klavermusik: "Flammekamrene" paa Søndag kl. 11,40 (Radio)²⁰ - om Guido af Montefeltro i Helvede (Divina commedia- Sang XXVII) [overstreget:

De ved ham med de store Løfter uden at indfri].

Jeg glæder mig til Basunkoncerten!

Deres hengivne

Rued Langgaard

1/12 44. Ribe

Grøndahl til Langgaard 22.12.1944

[Adressat på kuvert:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard. Ribe

[Afsender på kuvert:] Musik-Maskinfabrikken København.

[Udateret, poststemplet 22.12.1944]

Kære Hr. Langgaard.

Tak for Deres Julehilsen! Ja Tempoet var unægtelig langsomt i 1' Sats, men det vil De jo ha' saadan.²¹ Jeg synes det er lidt for trevent, hun sejlede da ikke saa langsomt op ad Aaen!

Deres Korværk²² er kun henlagt indtil nogen Solister igen tør optræde i Radioen, kun af den Grund, naturligvis. Jeg haaber at kunne faa den nye Slutning med. I øvrigt synes jeg Deres

¹⁹ Opført på Torsdagskoncert 5.10.1944.

²⁰ 3.12.1944 med pianisten Max Rytter.

²¹ Sats 1 (*Dronning Dagmar sejler til Ribe*) og 2 (*Ribe Domkirke*) af Symfoni nr. 9 blev opført i radioen 17.12.1944.

²² *Endens Tid*; blev opført 18.12.1945 uden den omtalte slutning, som senere blev inddraget i værket *Vildstjernelys*.

Breve desangaaende (til Radiofonien) har været betydelig skrappe - er De egentlig klar over at Udskrivning, Kormedvirkning o.s.v. o.s.v. løber op til 7-8000 Kr? Det er dog ogsaa Penge som Radioen vil ofre paa et enkelt Værk!

Vis et mere venligt Aasyn, læg den forbandede hysteriske Herman Bang paa Hylden og tag Mark Twain el. Storm P. frem, grin af hele Verden, den er ikke bedre værd.

Naa -

Julehilsen, Nytaarshilsen og almindelig Hilsen til Dem og Frue fra os.

Launy Grøndahl o. Hustru

Grøndahl til Langgaard 23.4.1947

[Brevkort adresseret til:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard Ribe

[Udat. Poststempleet 23.4.1947]

Kære Hr. Langgaard.

Det glæder mig at De fik hørt "Drapa" som jo er et udmærket Stykke²³ - men De hørte vist ikke 3' Sats af Dr. Dagmar Symf., som vi spillede i den næste Afdeling - altsaa to Stykker af Dem.

Jeg traf i Randers Deres Ven Adjunkten Raskmark, en sympatisk Mand.

Nu haaber jeg at vi snart kan tænke paa Deres nye Symfoni, hvordan gaar det med Udskrivningen?²⁴

Med venlig Hilsen til Dem begge fra min Kone og

Deres

Launy Gr.

Grøndahl til Langgaard 4.6.1947

[Brevkort adresseret til:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard Ribe

[Udat. Poststempleet og dateret med Constance Langgaards hånd 4.6.1947]

Kære Hr. Langgaard.

Ja, det er rigtigt at vi opførte "Sfinx" forleden.²⁵ Hvad angaar Symfonien Nr 10 da vil den temmelig sikkert blive opført naar jeg kommer hjem fra Ferien, altsaa mens De bo[r] herovre, det bliver nok efter d. 20' Juli da Ferien slutter.²⁶

Soleil! Ikke noget med "Absurdité", det er der sgu da ikke nogen særskilt Grund til.

Jeg rejser paa Ferie d. 13' Juni: Et Par Dage Hälsingborg Kullen, en Uge i Hundested 14 Dage Telemarken, noget lignende derefter i Hundested

Venlig Hilsen til Dem begge

Deres Launy Grøndahl

Grøndahl til Langgaard 28.7.1947

[Postkort forestillende Tivolis fyrværkeri adreseret til:] Komponisten Hr. Rued Langgaard, f. T. Banevej 1. ⁴, Ordrup pr. Charlottenlund?

²³ Studieopført 10.3.1947.

²⁴ Symfoni nr. 10. Det var faktisk Statsradiofonien, der sørgede for stemmeudskrivningen, ikke RL.

²⁵ 18.5.1947.

²⁶ Uropført 22.7.1947 (studieopførelse).

[Udat. Poststempleet 28.7.1947]

Hjertelig Lykønskning!²⁷

Held og Lykke i det kommende Aar!

Mange Tak for den hyggelige Frokost og endelig hjertelige Hilsener til Dem begge. Deres heng.
L. og L. Grøndahl

Langgaard til Grøndahl 24.11.1947

24/11 47

Jeg ved ikke hvem jeg skal tale til om den kedsommelige Historie: Kant siger: "Du skal opfylde din Pligt, altsaa kan Du, thi det vilde være urimeligt at Loven (vel Moseloven) skulde fordre det urimelige!" - Biskop H Martensen bemærker hertil i sin christelige Etik S. 29: Du skal, men Du kan ikke.

Jeg tænker paa min Musik. Du skal selv gøre den berømt som Beethovens (for andre vil ikke rigtigt gøre det) men jeg kan det ikke. Altsaa Paradoxet, naar den (min Musik) - ifølge indre Nødvendighed [-] skal gøres berømt (ikke fordi jeg tænker paa Selvdyrkelse, skidt med den, hvad i Alverden skulde der komme ud af det for mig selv som aandeligt talt selv altid har boet i Holmens Kirkes Kapel, og nu paa en af Kirkegaardene i Ribe o.s.v.)

Martensen mener, at saadanne Modsigelser kan kun Kristendommen klare, men det kan den ikke i mit nuværende Liv og dermed mister jeg Lysten til min Evne at skrive "stor" Musik, hvad jeg stadig kan, hvad der i øvrigt er blevet mig komplet ligeegyldigt paa Grund af at jeg ikke kan gøre den berømt som nævnt.

Jeg komponerer med Vold - skønt.

Dette Brev er Dem komplet uvedkommende, men jeg opgiver aldrig min Musik-Mission.

Rued Langgaard

Langgaard til Grøndahl 25.1.1949

25/1 49 K[ære] L[auNy] G[røndahl] Afs. 25/1 49.

Atter Brev. Umulig er jeg, simpelthen ikke rigtig klog! Men jeg tror nu alligevel at jeg vil skrive det. Når jeg nu endydelig siger Dem at alle Musikværker er uden Betydning - saa tager jeg jo Fejl. Jeg burde sige: Alle "Navne" har Betydning som "Navn" - men hvem bryder sig om Komponist-Navne undtagen ganske overfladisk - og til at vigte sig med.

Til at opnaa "Navn" - det eneste man i hvert Fald respekterer, hører Held og Omstændigheder som ikke engang har meget med Musiken at gøre, noget privat eller politisk. Jeg venter mig intet af "Det Himmelrivende" undtagen den glimrende Udførelse.²⁸ Selv om den er teknisk "mesterlig" så er den i Indholdet umenneskelig ved sin Tendens mod det kirkelige. Det hører sammen med Barokorglet! Min Nr. 6 er en énsom Protest mod C.N's "det uudslukkelige" (Ild) aléne. Men den går ikke uden pavelig Befaling!!!!

Cesar Franck snyltede på Ultramontanismen efter 1870, Mendelsohn og Gade snyltede på Bourgeoisiet og Carl [Niels]en på de radikale. Men min Nr 6 er kun det knivskarpe lyse golde Himmelrum i Dissonans. -

Men jeg håber på underet og siger

Tak.

R.L.

²⁷ RL fyldte 54 år den 28. juli.

²⁸ Symfoni nr. 6 opførtes 17.3.1949 på Torsdagskoncert.

P.S. Min Nr. 6 er en Tilstand, ikke "absolut Musik". Den er sjælelig, og kræver derfor Afsløring i få Ord.

Grøndahl til Langgaard 24.3.1949

Kbhvn. 24.3 [1949]

Kære Hr. Langgaard.

Med Interesse har jeg læst Deres Brev! Desværre må jeg straks sige Dem at jeg ikke mere bedømmer indleveret Musik. Det uhyrlige Forhold består, at to Mænd udenfor Radioen, Riisager og Reesen, alene bedømmer (og altså bestemmer) hvad der må opføres, et vanvittigt Forhold, som jeg Gang på Gang har protesteret mod, jeg fin[der] det ganske uværdigt for os. Min Interesse for Deres Værk er naturligvis altid den samme, men at jeg samtidig sætter andre Komponister, for Eks. C.N, højt, er dog ganske naturligt.

Deres Kompositioner er ikke i nogen Måde Efterligning af Carl N., De nævner jo at De vist på et vist Tidspunkt lod Dem påvirke af ham, det synes jeg ikke, De har jo Deres egen Udtryksmåde, Deres "Krasheder" i for Eks. "Det Himmelrivende" eller i "Antikrist" har aldrig på mig (eller på musikerne) virket som Unatur, som så ofte hos andre danske Komponister, men som ganske logisk Følge af Satsens Udvikling og jeg, og andre, finder at De i disse nævnte, og forøvrigt i flere andre Værker af lignende Karakter naar det bedste. Vi har altid med stor Glæde fremført sadanne Ting.

I de Værker hvor De fortrinsvis maler milde Stemninger, man kan måske sige der hvor De mest går i Gades (Schumanns) Fodspor, har vi ikke syntes at finde den interessanteste Langgaard, det er altid smukt, altid orkestralt skønt iklædt, - men der hvor De, som i "Det Himmelrivende", "Tordenbolig" o.s.v. slaar Næven i Bordet og raser mod alt ondt og djævelsk, der finder vi den Langgaard som vil blive staaende længst. Selv i disse dristige Værker ligner De ikke "de andre" herhjemme, de fleste af dem ligner hinanden som to draaber Vand, med De har Deres eget Fysiognomi hvori det ofte lyser med geinale Glimt (jeg har sagt det før) som man ikke hos alle de andre finder.

Vi må snart se at finde et af Deres større Værker frem (Løvfald??) så vi, d.v.s. Orkestret og jeg kan glæde os ved Deres Besøg, Musikerne er jo Deres svorne Venner som altid med Glæde spiller Deres Musik (det kan ingen el. få af de andre nulevende Komponister prale med!) Indtil vi ses sender jeg Dem og Frue mine bedste Hilsener

Deres heng.

Launy Grøndahl

Grøndahl til Langgaard 2.12.1949

[Adressat på kuerten:] Komponisten Hr. DOMorganist p.p. Rued Langgaard Ribe.

[Afsender på kuerten:] Ledøje Byorkester, Mosekdirretøren

Sodoma. 2' Dec. 1949

Værdige Herre.

Gu' ska' De ej skrive og takke Gram aller Kajåge [Bruun] for ditten eller datten - det skulde da være fordi jeg Juleaften spiller to Sats af Deres "Kejserinde Dagmar Symfoni"²⁹ og at Hye K.³⁰ spiller "Dødssejleren" d. 17de! Disse to Spark kan De jo selvfølgelig godt skælde dem ud for, det er ganske ad lib.

²⁹ d.e. Dronning Dagmar Symfoni (nr. 9), hvis sats 2 og 3 udsendtes 24.12.1949.

³⁰ Ernst Hye-Knudsen

Derimod synes jeg nok at De skulle (på Deres sædvanemæssige elegante Manér) spørge om man aldeles har vergiist Deres Gesänge³¹ og udtale Deres Håb om snart at høre disse, med kærlig Hilsen, Deres meget hengivne Rued Langgaard, p.t. Riberhus!

Dette Råd gir jeg Dem i al Ærbødighed!

Foreløbig lyt, o lyt, d. 17de og 24de!

Venligst

Hilsen

Deres L. Gr.

Grøndahl til Langgaard 7.11.1950

Holbergsgade 11.

7.11.50

Kære Hr. Langgaard.

Det er mig en stor Glæde at få Deres Breve, - altså arbejdede jeg i Stilhed for Deres Musik! Jeg har nu Partituret³² hjemme, men har glemt en Del Tempo'er deri, sender det derfor til Dem for at De kan indføje nøje overvejede Metronomangivelser overalt og hvad De ellers vil skrive deri til mig.

Koncerten er ikke offentlig, men Tilhørere må, hvis man er interesseret, gerne komme, men det er en meget vigtig Koncert som altså samtidig er på Programmerne i Norge, Sverige, Finland og Island (med Forklaringer i hvert Land om Værkerne og Komponisterne). Orkesterbesætningen er vor allerstørste (16' 14-10-10-8 o.s.v.)

Kommer De herover til Prøverne?

Jeg beder Dem give mig gode Dessiner i Partituret, særlig hvis de ikke kan komme herover.

Venligst Hilsen til Dem begge

Deres

Launy Grøndahl

[I margenen: Rom er godt!]

Grøndahl til Langgaard 25.11.1950

[Postkort forestillende Radiohusets koncertsal adresseret til:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard Ribe.

[Udat. Poststemplet 25.11.1950]

Kære Hr. Langgaard!

Nej, jeg skal nok lave Rettelserne!³³ Musikerne vil blive skuffede ved ikke at se Dem blandt os, men derved er der vel intet at gøre? Der er jo altid stor Interesse for at spille Deres Symfonier.

Vi rejser til Stockholm Tirsdag, hjemme Søndag

Hilsen L. Gr.

³¹ Shumanns *Gesänge der Frühe* arr. for orgel af RL.

³² Symfoni nr. 4.

³³ - i stemmerne til symfoni nr. 4

Grøndahl til Langgaard 3.12.1950

[Postkort forestillende Radiohusets forhal adresseret til:] Komponisten Hr. Domorganist Rued Langgaard Ribe

[Udat. Poststemplet 3.12.1950]

Symfonien rettet!

Prøver Tirsdag og Onsdag. God lang Prøvetid. Skal nok blive fin håber jeg! Kedeligt at De ikke kan komme, men jeg forstår godt at det er for dyrt for Dem.

Venligst hilsen

Launy Gr.

[I margenen:] Adgangskort nødvendige

Grøndahl til Langgaard 22.12.1950

[Postkort forestillende Radiohuset adresseret til:] Hr. Domorganist Rued Langgaard og Frue Ribe.

[Udat. Poststemplet 22.12.1950]

En venlig Julehilsen til Dem begge med Ønsket om et godt Nytaar! Deres Symfoni har været på Aarets fineste Placering og De er sikkert - og med god Grund - tilfreds. Det nye Stykke skal jeg nok indsende.³⁴

Venligste Hilsener fra

L. og L. Grøndahl

Grøndahl til Langgaard 30.10.1951

[Adressat på kuvert:] Komponisten Hr. Professor h.c. Domorganist p.p. Rued Langgaard. Ribe.

[Udat. Poststemplet 30.10.1951]

Holbergsgade 11. ⁴ K.

Kære Professor.

Deres sidste Brev er af en sådan Art at jeg med Glæde besvarer det.

Det er jo på en Måde Deres hele Syn på Samtidens Musik som De udvikler og - desværre - må jeg dog give Dem Ret i meget af hvad De skriver: Poesien, det lyriske Moment i vor Tids Musik har kun trange Kår og ringe Plads. Dog kan man jo ikke blive hængende i Skørterne på Komponister som er døde for hundrede Aar siden! Det gør De jo heller ikke; få eller ingen danske Komponister i vor Tid har været dristigere end De - og bliv endelig ved dermed, jeg (og flere) synes det klæder Deres Musik bedst, og De er jo selv en krads Herre uden Frygt og overdreven Blidhed (jævnf. visse Breve som jeg dog helst vil glemme)

Jeg skal nu ind og hente et Partitur til en ny Symfoni³⁵ De har indsendt og selvfølgelig antager jeg den, men afgjort ikke med den Titel som De pryder den med, - væk med de forbandede Titler og lad Musiken tale for sig selv.

³⁴ *Hinsides alle Have* - en førsteversion af *Fra Dybet*.

³⁵ Må være symfoni nr. 16 "Syndflod af Sol".

De er ikke glemte af os eller sat udenfor, Gu' er De ej, men der har bare været al for lang Tid mellem Opførelserne af Deres Ting - i den senere Tid, det vil blive rettet. Da jeg kom hjem fra London³⁶ fandt jeg mellem Breve, Kort og Telegrammer med Lykønskninger til vor vældige Succes et Brev fra Deres Frue, - hvorfor aldrig R.L. o.s.v., kun C.N.! Er det glemt at De fik den fineste Plads på Aarets Programmer "Den nordiske Koncert" til 5 Lande? foruden dog nogle Opførelser i Aarets Løb og hvad angår C.N, da forlangte Englænderne at høre de Ting af ham som vi spillede.
- - - Jeg vil gøre mit bedste for at få Deres Kompositioner mere i Gang og vi - ikke jeg alene - har længe tænkt på dette og håber at Humrøret - Deres - så vil gå opad igen mod bedre Vejr! Bare, for Guds Skyld, ikke nogle flere af disse Breve som bare skader Dem selv. Nu går jo snart Gram og Bruun bliver Musikpave, så fornærm ham endelig ikke, han vil Dem intet ondt, men kun det bedste.
Venligst Hilsen
Launy Grøndahl

Grøndahl til Langgaard 20.12.1951

[Adressat på kuvert:] Komponisten Hr. Domorganist, Prof.
Rued Langgaard Ribe.

20.12. [1951]

Kære Professor.
Tak for Berigtigelserne til "Sfinx", håber Resultatet var bedre.³⁷ Der skal snart komme et andet Værk af Dem.
Glædelig Jul, godt Nytår
Deres
Launy Grøndahl

Langgaard døde 10. juli 1952 og Grøndahl foranstaltede 15. september en mindekoncert i radioen med studieopførelser af symfoni nr. 4, *Drapa* og *Sfinx*.

³⁶ Radiosymfoniorkestrets londondebut i Royal Festival Hall sep. 1950 med bl.a. CN's 4. symfoni.

³⁷ Opført 17.12.1951.